

SPRAWA WSPÓŁPRACY WOJCIECHA JARUZELSKIEGO Z INFORMACJĄ WOJSKOWĄ

REKONESANS ARCHIWALNY

W czerwcu ubiegłego roku stacja TVN ogłosiła odkrycie w zasobie archiwalnym IPN dokumentu wskazującego na agenturalne powiązania generała broni Wojciecha Jaruzelskiego z organami Informacji Wojskowej. W Instytucie Pamięci Narodowej podjęto wówczas decyzję o dogłębnym wyjaśnieniu tej sprawy. Poniższy tekst stanowi efekt dotychczasowych poszukiwań materiałów archiwalnych dotyczących owej współpracy.

Metody działania Informacji Wojskowej

Początki Informacji Wojskowej wiążą się z powołaniem 14 maja 1943 r. 1. Dywizji Piechoty im. T. Kościuszki w obozie w Sielcach nad Oką, kiedy powstał Oddział Informacji tej dywizji¹. Rozwiązano ją natomiast 21 stycznia 1957 r., w jej miejsce tworząc Wojskową Służbę Wewnętrzną². Teoretycznie zadaniem jej była ochrona kontrwywiadowcza sił zbrojnych, lecz w rzeczywistości na wzór sowieckich odpowiedników pełniła funkcję policji politycznej w wojsku³. Była też ważną częścią systemu terroru stalinowskiego w Polsce w latach 1944–1956, a jej głównym zadaniem stało się ściganie prawdziwych i wymaganych wrogów komunistycznego systemu, zarówno w formacjach wojskowych, jak i poza nimi.

Jednym z najważniejszych elementów funkcjonowania Informacji była inwigilacja środowisk tzw. bazy operacyjnej, obejmującej potencjalnych „wrogów” (tym mianem określano szeroki wachlarz osób, m.in. z racji ich pochodzenia społecznego, pełnienia poprzednio służby w formacjach podległych Rządowi RP na uchodźstwie czy aktualnych postaw po-

¹ W. Tkaczew, *Powstanie i działalność organów Informacji Wojskowej Wojska Polskiego w latach 1943–1948. Kontrwywiad wojskowy*, Warszawa 1994, s. 9–10. Od 30 IX 1944 r. jako Zarząd Informacji, którego szef podlegał bezpośrednio Naczelnemu Dowódcy WP. 30 listopada tr. utworzono zaś Główny Zarząd Informacji WP (na początku pod nazwą Kierownictwo Informacji Sztabu Głównego WP), przekształcony 30 XI 1950 r. w GZI Ministerstwa Obrony Narodowej. Osobno własne zarządy informacji posiadały Korpus Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Wojska Ochrony Pogranicza. 3 IX 1955 r. wszystkie zarządy informacji podporządkowano Komitetowi do spraw Bezpieczeństwa Publicznego (jako GZI KdsBP). Po jego likwidacji, 28 XI 1956 r., Informacja Wojskowa ponownie znalazła się w MON, a Informacja KBW i WOP w MSW.

² Z. Palski, *Informacja Wojskowa w latach 1943–1957. Kontrwywiad wojskowy czy policja polityczna*, Warszawa 2001, s. 28.

³ Święto Informacji Wojskowej obchodzono w dniu 20 grudnia, w rocznicę powstania CzeKa (ros. *Czerezwyczajnaja Komissieja po Borbie s Kontrrewolucyje i Sabotażom*) w 1917 r., pierwszej sowieckiej policji politycznej.

litycznych)⁴. Podstawowym narzędziem kontroli „bazy” była sieć agenturalna. Dokumenty opisujące zasady jej działania⁵ były kodyfikacją obowiązującej od 1943 r. praktyki, będącej kalką rozwiązań sowieckich, przekazywanych słuchaczom Oficerskiej Szkoły Informacji w ramach tzw. kursu I.

W Informacji funkcjonowały trzy grupy „tajnych współpracowników”, analogicznie jak w Urzędzie Bezpieczeństwa⁶. Do pierwszej grupy – agentów, zaliczano osoby posiadające możliwość zdobycia zaufania „wrogiego środowiska”. Agent miał za zadanie rozpracowywanie organizacji oraz grup i pojedynczych osób. Druga grupa – rezydenci – to osoby już wcześniej sprawdzone jako „tajni współpracownicy”. Rezydent kierował grupą przekazanych mu „na łączność” 4–5 tajnych informatorów. Trzecia, najpowszechniejsza grupa, to „tajni informatorzy”, których działalność polegała na wyławianiu osób podejrzanych z punktu widzenia Informacji. Współpracowników werbowano na podstawie „uczuć patriotycznych”, „lojalności” oraz „materiałów kompromitujących”. Do spotkań z agenturą wykorzystywano również trzy grupy obiektów. Pierwszą było „Miejsce Spotkań” (MS), które znajdowało się najczęściej na terenie jednostki wojskowej, w warunkach terenowych nawet na wolnym powietrzu, na poligonach zaś w specjalnie wykopanych w tym celu ziemiankach⁷. „Lokal Spotkaniowy” (LS) był pomieszczeniem bardziej zakonspirowanym i o większym standardzie, natomiast „Mieszkanie Konspiracyjne” (MK) stanowiło najczęściej własność Informacji; zamieszkiwały w nim podstawione osoby. Dokumentacja operacyjna składała się z „teczki obiektu”, czyli jednostki bądź instytucji wojskowej, którą prowadził oficer obiektowy. Obejmowała ona cztery oddzielne części-teczki, zawierające całą historię kontrowiadawczą danego obiektu. Z chwilą dokonania werbunku „tajnego współpracownika” dowolnej kategorii zakładano mu „teczkę agenturalną” składającą się z dwóch oddzielnych części – „teczki personalnej” i „teczki pracy”. Charakterystyczne, że teczkom tym nadawano numery centralnie już w trakcie ich druku, czyli zanim zostały przyporządkowane konkretnym osobom. Na osoby mogące prowadzić wrogą działalność zakładano trzy kategorie „akt rozpracowania”. Pierwszą była „Teczka Kontrolno-Obszerwacyjna” (TKO) zakładana na kadrę wojskową znajdującą się we wspomnianej „bazie operacyjnej”. Drugą grupą były „Akta Rozpracowania Pojedynczego” (ARP), zakładane osobom, które były przez Informację aktywnie „rozpracowywane”. Trzecią kategorię – „Akta Rozpracowania Grupowego” (ARG) – zakładano na konkretną grupę żołnierzy, np. planujących zbiorową dezercję. Informacja Wojskowa posiadała scentralizowany system ewidencji. Zajmował się tym Oddział VII Głównego Zarządu Informacji, który prowadził centralną kartotekę agentury, tzw. figurantów rozpracowań i aresztowanych, oraz kontrolę takiej ewidencji w terenowych organach Informacji. Oddział ten prowadził także archiwum i opiniował oficerów⁸.

⁴ Więcej o „bazie operacyjnej” w: Z. Palski, *Agentura Informacji Wojskowej w latach 1945–1956*, Warszawa 1992, s. 7–26.

⁵ *Ibidem*, s. 45–68.

⁶ Por. *Instrukcje pracy operacyjnej aparatu bezpieczeństwa 1945–1989*, red. T. Ruzikowski, Warszawa 2004, s. 31 (instrukcja MBP z 1953 r.).

⁷ Zasady prowadzenia „pracy operacyjnej” najpełniej unormowano w rozkazie Ministra Obrony Narodowej nr 03/Inf z 23 X 1952 r., a całościowo w instrukcji nr 04/Inf Szefa GZI z 10 V 1954 r. „o podstawowych zasadach pracy z siecią agenturalno-informacyjną”. Por. K. Staniszewski, *Byłem oficerem Informacji Wojska Polskiego*, Warszawa 1999, s. 14.

⁸ Z. Palski, *Informacja Wojskowa w latach 1943–1957...*, s. 46–47.

Poszukiwania dokumentacji Jaruzelskiego

Tuż po upublicznieniu w czerwcu 2005 r. przez TVN informacji o istnieniu dokumentu wskazującego na fakt współpracy gen. Wojciecha Jazuelskiego z organami Informacji Wojskowej w IPN podjęto poszukiwania dalszych dokumentów archiwalnych. Powołany w czerwcu 2005 r. zespół archiwistów miał dokonać przeglądu dokumentacji administracyjnej oraz operacyjnej wytworzonej przez jednostki terenowe i centralne Informacji, a w szczególności przez Wydział Informacji 3. DP, Okręgowy Zarząd Informacji Nr 7 w Lublinie oraz Oddział I Głównego Zarządu Informacji. Kwerenda ta nie przyniosła jednak rezultatu. W połowie 2006 r. ponownie wytypowano ponad 100 jednostek archiwalnych, głównie akt postępowań przygotowawczych, procesów politycznych oraz spraw operacyjnych. Ich długotrwały przegląd również nie przyniósł nowych informacji. Wiadomo jednak, że akta Informacji były niszczone na wielką skalę w latach 1989–1990 i wybrakowano wówczas większość zasobu zgromadzonego w archiwum następcy Informacji (od 1957 r.), czyli Wojskowej Służby Wewnętrznej.

Nieco lepiej wyglądała kwerenda w tzw. materiałach ewidencyjnych. W listopadzie 2005 r. odnaleziono zapis z „Księgi inwentarzowej tajnych współpracowników Nr 1 Zespołu E-1” Oddziału VII Głównego Zarządu Informacji WP, a w kwietniu 2006 r. dodatkowo zapis z „Centralnego Rejestru Agenturalnej Sieci Nr 1”. Są one szczegółowo omówione poniżej⁹.

Należy jednakże podkreślić, że kwerenda nie objęła zapewne całego zasobu zgromadzonego w IPN. Przykładem tego jest odnalezienie w końcu czerwca 2006 r. drugiego zapisu ewidencyjnego, choć zespół archiwistów poszukujący materiałów dotyczących powyższej sprawy działał oficjalnie od roku. Ze względu na uwarunkowania prawne nie było możliwe przeprowadzenie kwerendy w „Zbiorze Zastrzeżonym” znajdującym się w IPN¹⁰. Wiadomo jednak, że obejmuje on głównie zasób archiwalny przekazany przez Wojskowe Służby Informacyjne, w tym z pewnością wiele materiałów wytworzonych przez Informację Wojskową. Możliwe jest więc, że w przyszłości zostaną odnalezione następne dokumenty dotyczące tej sprawy.

Charakterystyka odnalezionych dokumentów

W archiwum IPN odnaleziono trzy dokumenty dotyczące współpracy gen. Wojciecha Jaruzelskiego z Informacją Wojskową.

Dokument pierwszy to „Informacja na oficerów wytypowanych do pracy w II Oddz[iale] Szt[abu] Gen[eralnego] WP”, pochodząca z 9 maja 1949 r. Jest nią notatka sporządzona zapewne przez oficera oddziału ewidencji GZI, ppor. L. Kamni, zawierająca charakterystyki grupy 7 oficerów WP¹¹. Stanowi ona pokłosie pisma szefa Oddziału II Sztabu Generalnego WP, gen. bryg. Wacława Komara, z 7 maja 1949 r., do szefa Głównego Zarządu Informacji

⁹ Skany odnalezionych w IPN trzech dokumentów z 1949 r. są umieszczone na stronie internetowej IPN pod adresem: <http://www1.ipn.gov.pl/porta1/pl/245/102/>.

¹⁰ Kwalifikowane są doń dokumenty archiwalne zaopatrzone w tzw. klauzule tajności (poufne, tajne, ściśle tajne), z którymi mogą zapoznawać się jedynie osoby posiadające specjalne uprawnienia (jednakże bez możliwości publikacji wyników badań), lecz z zastrzeżeniem, iż wgląd w akta może nastąpić jedynie za zgodą wytwórcy bądź jego prawnych następców (czyli w przypadku akt Informacji Wojskowej – Wojskowych Służb Informacyjnych, aktualnie Służby Kontrwywiadu Wojskowego).

¹¹ AIPN BU MBP, 4314, „Informacja na oficerów wytypowanych do pracy w II Oddz. Szt. Gen. WP”, 9 IX 1949 r., k. 31–34.

WP, płk. Stefana Kuhla¹². W piśmie tym Komar prosi Kuhla o wyrażenie opinii w sprawie 10 oficerów proponowanych do służby w Wydziale Zwiadu Wojskowego Oddziału II SG. Zadaniem tej komórki było szkolenie jednostek rozpoznania WP oraz studiowanie rozwoju armii „krajów kapitalistycznych”. Należy podkreślić, że procedura sprawdzania kandydatów do służby w Oddziale II SG przez odpowiednie komórki ewidencji GZI była w omawianym okresie powszechną praktyką. W piśmie przewodnim do notatki, niepodpisanym, stwierdzono, że GZI WP nie wnosił zastrzeżeń do służby w Oddziale II SG siedmiu oficerów, co do dalszych trzech zaś odpowiedzi miano udzielić w najbliższym czasie¹³.

„Informacja...” zawiera również charakterystykę ppłk. Wojciecha Jaruzelskiego. Choć wskutek błędu niepoprawnie zapisano jego nazwisko jako „Jeruzelski”, pozostałe dane zgadzają się ze stanem faktycznym (data i miejsce urodzenia, losy w okresie wojny i aktualnie zajmowane stanowisko). Następnie pojawia się informacja, że jest on „tajnym informatorem” o pseudonimie „Wolski”, zwerbowanym „na uczuciach patriotycznych” 23 marca 1946 r. w czasie służby w 5. pułku piechoty 3. Dywizji Piechoty. Scharakteryzowano go jako jednostkę wartościową, członka PZPR, podkreślano, że jest dobrym „tajnym współpracownikiem”, nadającym się na „rezydenta” (materiałów o charakterze kompromitującym nie posiadano). Informację o Wojciechu Jaruzelskim kończyła notka, że dane powyższe pochodzą z Oddziału I GZI WP (oddział ten zajmował się rozpracowywaniem centralnych instytucji MON; zaliczano do nich także Dowództwo Wojsk Lądowych, w którym Jaruzelski służył).

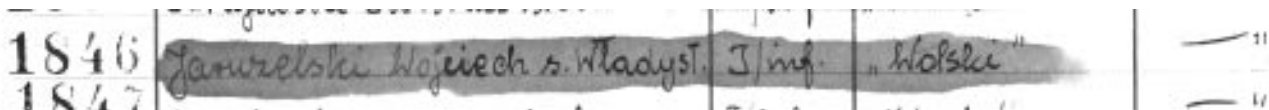
Pośród pozostałych sześciu oficerów trzech również figurowało w sieci agenturalnej. Byli to: mjr Zbigniew Zieleniewski, dowódca 53. pułku piechoty, i rezydent o pseudonimie „Ząb”, zwerbowany 3 czerwca 1946 r., którego oceniano jako słabego tajnego współpracownika, przekazującego jedynie materiały o charakterze informacyjnym. Kontrastowała z tym jego bardzo dobra ocena jako oficera oraz aktywna działalność partyjna. Kolejnym oficerem był kpt. Krzysztof Jóźko, szef wydziału wywiadowczego (co oznaczało w ówczesnej nomenklaturze wydział rozpoznania) 18. Dywizji Piechoty. Był on tajnym informatorem o pseudonimie „Rawicz”, zwerbowanym 16 maja 1947 r. i – według oceny Informacji Wojskowej – dobrze pracującym. Z kolei charakterystyka por. Stanisława Stockiego, oficera zwiadowczego 36. pułku piechoty, zawierała informacje o jego zwerbowaniu w sierpniu 1945 r., lecz wydaje się, że nie był on czynnym tajnym współpracownikiem; wskazuje na to brak pseudonimu oraz oceny współpracy. To, że spośród siedmiu ocenianych oficerów aż czterech figurowało w sieci agenturalnej, może świadczyć o skali penetracji organów Informacji wśród kadry oficerskiej, lecz również o pewnej wyjątkowości sytuacji wśród oficerów rozpoznania wojskowego, blisko współpracujących z definicji z oficerami Informacji Wojskowej.

Kolejne dwa dokumenty należą do grupy źródeł o charakterze ewidencyjnym, są to bowiem zapisy w księgach ewidencji tajnych współpracowników. Pierwszy dokument to „Centralny Rejestr Agenturalnej Sieci Nr 1” (tak w oryginale – ewidentny rusycyzm), rozpoczęty 1 grudnia 1948 r., a zakończony 31 grudnia 1956 r. Jest to pierwszy tom, zawierający 30 000 numerów rejestracyjnych tajnych współpracowników (w którym jednakże ostatnie wpisy pochodzą z 1962 r.). Kolejne dwa tomy zawierające wpisy z okresu od grudnia 1954 do grudnia 1955 r. oraz od 1955 do 1962 r. kończą się na numerze 58 793, choć w obu tomach znajdują

¹² *Ibidem*, Pismo szefa Oddziału II SG WP gen. bryg. W. Komara do szefa GZI WP płka S. Kuhla z 7 IX 1949 r., k. 29.

¹³ *Ibidem*, Pismo do szefa Oddz. II Sztabu Generalnego Nacz. Dowództwa WP gen. bryg. Komara, 12 V 1949 r., k. 30.

się numery, przy których nie ma żadnych informacji. Można stąd wnioskować, że teczki z tymi numerami zostały przypisane poszczególnym Zarządom Informacji, ale nie wykorzystano ich, bez szczegółowej analizy nie można więc określić, ilu tajnych współpracowników ogółem w tych rejestrach figuruje. Charakterystyczne, że wpisy do rejestrów rozpoczęto w grudniu 1948 r., można więc założyć, że w pierwszym tomie, zawierającym numery rejestracyjne od 1 do 30 000, wpisywano tajnych współpracowników zwerbowanych od 1944 r., a w następnych dwóch tomach także agenturę zwerbowaną w okresie późniejszym, do 1962 włącznie. Dla tego studium ważny jest tom pierwszy, liczący 500 kart, w którym pod numerem 1846 figuruje „Jaruzelski Wojciech s. Władysława”, tajny informator noszący pseudonim „Wolski”, zwerbowany przez Sekcję Informacji Wyższej Szkoły Piechoty¹⁴. Potwierdzałoby to tezę, że został on zwerbowany w 1946 r., stąd tak niski numer rejestracyjny.

Kolejny dokument, „Księga inwentarzowa tajnych współpracowników Nr 1”, Zespołu E-1 Oddziału VII Głównego Zarządu Informacji WP, należy do zespołu wykazów (pomocy) archiwalnych. Podobnie jak poprzedni wykaz, zawiera 500 kart, w których znajdują się wpisy o numerach od 1 do 30 000, lecz nie są one tożsame z omawianym powyżej wykazem rejestracyjnym. W księdze inwentarzowej pod numerem archiwalnym 22858 znajduje się wpis – „Jaruzelski Wojciech s. Władysława”, pseudonim „Wolski” urodzony w 1923 r., „zawerbowany” 18 lutego 1946 r. w Wyższej Szkole Piechoty¹⁵. Z analizy dokumentu wynika, że numer 22858 nadano aktom tajnego informatora „Wolski” w chwili złożenia ich do archiwum. Pojawia się więc pytanie o datę zakończenia współpracy. Można ją określić na podstawie protokołów brakowania. Oto z zapisów w „księdze inwentarzowej” wynika, że zdecydowana większość akt została wybrakowana pomiędzy rokiem 1963 a 1966. Niestety, spis nr 44, na podstawie którego wybrakowano akta o sąsiadujących numerach, nie posiada daty. Ostatni spis posiadający datę to nr 35 z 30 czerwca 1963 r., natomiast jeden z poprzedzających go, nr 31, pochodzi z 31 marca 1963 r. Wynika z tego, że brakowanie odbywało się niemal co miesiąc, więc protokół o numerze 44 mógł być sporządzony w roku 1964. Dla porządku można dodać, że ostatni w księdze protokół brakowania nosi numer 50 i sporządzony został 31 marca 1966 r. Można przyjąć hipotezę, że brakowanie nastąpiło po upływie 10 lat od daty złożenia do archiwum, takie bowiem były wówczas wewnętrzne przepisy archiwalne Wojskowej Służby Wewnętrznej. Zatem można założyć, że zakończenie współpracy i złożenie akt do archiwum nastąpiło w roku 1954. Nie znamy przyczyny zakończenia współpracy, lecz posiłkując się biografią Jaruzelskiego, z której wynika, że w dniu 31 grudnia 1953 r., po ukończeniu Kursu Doskonalenia Dowódców Akademii Sztabu Generalnego, otrzymał stopień pułkownika i został mianowany szefem Oddziału Akademii Wojskowych Głównego Zarządu Wyszczolenia Bojowego¹⁶, można przyjąć, że tym samym znalazł się w grupie wyższych oficerów, szefów samodzielnych komórek organizacyjnych. W związku

¹⁴ AIPN, 00197/1, Centralny Rejestr Agenturalnej Sieci Nr 1, k. 31.

¹⁵ AIPN, 00197/6, Księga inwentarzowa tajnych współpracowników, Nr 1 Zespołu E-1 Oddziału VII Głównego Zarządu Informacji WP, b.p.

¹⁶ P. Raina, *Jaruzelski 1923–1968*, Warszawa 2001, s. 386.

z tym mógł zostać wyrejestrowany niejako automatycznie. W znanych fragmentach dużo późniejszej, gdyż pochodzącej z 1986 r. instrukcji o pracy operacyjnej WSW jest zapis, że generałowie oraz dowódcy i szefowie jednostek i instytucji wojskowych nie mogli być tajnymi współpracownikami, być może takie same przepisy obowiązywały również w latach pięćdziesiątych. Raczej nieprawdopodobna wydaje się teza, że wyrejestrowanie nastąpiło dopiero w związku z otrzymaniem przez Jaruzelskiego stopnia generalskiego w październiku 1956 r., z analizy następnych ksiąg inwentarzowych wynika bowiem, że w roku 1955 nastąpił ogromny przyrost wpisów do tych ksiąg. Wiązało się to z dużą akcją eliminowania zbędnej i słabej agentury, o czym świadczy fakt, że o ile w grudniu 1953 r. w sieci Informacji Wojskowej znajdowało się 15 941 tajnych współpracowników, o tyle w dwa lata później, w grudniu 1955 r., tylko 10 955, a w grudniu 1957 r. agentura WSW liczyła jedynie 2100 tajnych współpracowników¹⁷.

Analizując trzy znane dokumenty, zauważamy, że różnią się one co do daty i miejsca werbunku Wojciecha Jaruzelskiego. Te rozbieżności przedstawione w tabeli poniżej wymagają również wyjaśnienia.

Tabela 1

Rozbieżności i elementy wspólne zapisów w omawianych dokumentach

Dokument	Data werbunku	Miejsce werbunku	Kategoria	Pseudonim
„Informacja na oficerów wytypowanych do pracy w II Oddz[iale] Szt[abu] Gen[eralnego] WP” z 9 maja 1949 r.	23 marca 1946 r.	5. Pułk Piechoty 3. Dywizji Piechoty	tajny informator	„Wolski”
Centralny Rejestr Agenturalnej Sieci Nr 1 (wpis bez daty)	nie zawiera	Sekcja Informacji Wyższej Szkoły Piechoty	jak wyżej	jak wyżej
Księga inwentarzowa tajnych współpracowników Nr 1 Zespołu E-1 Oddziału VII Głównego Zarządu Informacji WP (wpis bez daty)	18 lutego 1946 r.	jak wyżej	jak wyżej	jak wyżej

Zagadnienie miejsca werbunku należy analizować przez pryzmat przebiegu służby W. Jaruzelskiego. W 5. Pułku Piechoty 2. Dywizji Piechoty (przejściowo następnie podporządkowanym 3. Dywizji Piechoty) służył on od 17 grudnia 1943 r. do lutego bądź marca 1947 r. Rozbieżność wynika stąd, że 15 lutego 1947 r. Jaruzelskiego skreślono z ewidencji 5. pułku, natomiast rozkaz personalny ministra obrony narodowej o skierowaniu na przeszkolenie w Centrum Wyszkołenia Piechoty pochodzi z 25 marca 1947 r.¹⁸ Nie ulega zatem

¹⁷ Z. Palski, *Agentura Informacji Wojskowej...*, załącznik nr 2.

¹⁸ L. Kowalski, *General ze skazą. Biografia wojskowa gen. armii Wojciecha Jaruzelskiego*, Warszawa 2001, s. 23; P. Raina, *Jaruzelski 1923–1968...*, s. 214.

wątpliwości, że werbunek musiał nastąpić właśnie w 5. Pułku, a nie w Centrum Wyszkożenia Piechoty. Jaruzelski był uczestnikiem kursu dla oficerów sztabu tzw. wielkich jednostek (dywizji i korpusów) od marca do listopada 1947 r. Ukończył kurs z oceną bardzo dobrą i pozostał w Centrum Wyszkożenia Piechoty jako wykładowca do 21 lutego 1949 r. W tym okresie, 1 kwietnia 1948 r., nastąpiła zmiana nazwy Centrum Wyszkożenia Piechoty na Wyższą Szkołę Piechoty¹⁹. Stąd wynikają różnice w miejscu werbunku, dane znajdujące się w dokumencie pierwszym pochodziły zteczki personalnej tajnego informatora o ps. „Wolski”, znajdujące się w dyspozycji Oddziału I GZI, natomiast pozostałe zapisy ewidencyjne z kartoteki Oddziału VII GZI. Niewykluczone, że znajdująca się tam karta rejestracyjna była wtórnikiem sporządzonym już w okresie, gdy Jaruzelski przebywał w CWP. Z tych samych powodów mogły wynikać różnice w dacie werbunku. „Centralny Rejestr Agenturalnej Sieci Nr 1”, sporządzony w końcu 1948 r., zawiera aż 267 nazwisk tajnych współpracowników prowadzonych przez Sekcję Informacji WSP, natomiast etat szkoły w tym okresie wynosił 367 wojskowych stałego stanu i 161 pracowników kontraktowych, oraz 474 oficerów-słuchaczy stanu zmiennego²⁰. Wynika stąd, że wśród 1002 osób aż 267, czyli ok. 27 proc., było tajnymi informatorami. Był to wskaźnik niezwykle wysoki, 1 stycznia 1949 r. bowiem stan ewidencyjny Wojska Polskiego wynosił 129 881 żołnierzy i pracowników kontraktowych, natomiast w sieci agenturalnej Informacji Wojskowej 31 grudnia 1948 r. znajdowało się 8180 osób, co stanowiło 6,3 proc. stanów osobowych²¹.

Jak już wspomniano, nie odnaleziono w zasobie IPN „teczki pracy” i „teczki personalnej” tajnego informatora o ps. „Wolski”. Nie uległa ona zniszczeniu wraz z innymi teczkami brakowanymi na podstawie spisu nr 44 „Księgi inwentarzowej tajnych współpracowników Nr 1”. Nazwisko Jaruzelskiego zostało przekreślone, obok zaś zapisano najpierw ołówkiem słowa: „materiały u Szefa WS Wewnętrznej”, a następnie na marginesie, piórem: „materiały u kierownictwa”, co oznaczało oczywiście Szefa Wojskowej Służby Wewnętrznej²². O ile zapis ołówkiem pojawił się jedynie w przypadku Jaruzelskiego, to zapis piórem o analogicznej treści figuruje przy 16 innych nazwiskach w tej księdze.

Była to grupa oficerów, w większości w latach sześćdziesiątych w stopniu generałów i admirałów, pełniących kierownicze funkcje w Wojsku Polskim – kierownictwo WSW uznało więc, że materiały te powinny zostać zachowane.

W bliżej nieokreślonym czasie podjęto próbę zamazania zapisów dotyczących Wojciecha Jaruzelskiego w obu księgach ewidencyjnych. Do tego celu użyto czarnego flamastra, lecz z upływem czasu zamazanie wyblakło i dziś nie ma problemu z odczytaniem treści wpisów. Dodać należy, że taką próbę podjęto jedynie w tym przypadku. Może to wskazywać na podjęcie decyzji o „oczyszczeniu” archiwum WSW z wszelkich danych mogących świadczyć o agenturalnej przeszłości Wojciecha Jaruzelskiego. W pierwszej kolejności dotyczyło to oczywiście teczek personalnej i pracy tajnego informatora „Wolskiego”, lecz tego, co się z nimi stało, nie wiemy.

¹⁹ C. Grzelak, *Wyższa Szkoła Piechoty w Rembertowie 1948–1954*, Warszawa 1984, s. 70.

²⁰ *Ibidem*, s. 70.

²¹ P. Piotrowski, *Śląski Okręg Wojskowy. Przekształcenia organizacyjne 1945–1956*, Warszawa 2003, s. 70; Z. Palski, *Informacja Wojskowa w latach 1943–1957...*, s. 116.

²² W okresie istnienia WSW jej szefami byli (jeśli nie zaznaczono inaczej – w stopniu generała brygady): Aleksander Kokoszyn (10 I 1957–14 XI 1964), Teodor Kufel (p.o. szefa 14 XI 1964–24 VI 1965, szef 1965–1979), gen. dyw. Czesław Kiszczak (1979–1981), gen. dyw. Edward Poradko (1981–1986), Edmund Buła (15 VIII 1986–VIII 1990).

Tabela 2

Wykaz osób figurujących w „Księdze inwentarzowej tajnych współpracowników Nr 1”, których materiały przekazano do dyspozycji kierownictwa WSW

Numer archiwum	Nazwisko, imię i imię ojca	Pseudonim	Data urodzenia	Kiedy i przez kogo zwierbowany
380	Czarnecki Witold s. Kazimierza	Ryba	1924	31 I 1951, O[kręgowy] Z[arząd] I[nformacji] Nr 3
381	Grabowski Aleksander s. Tomasz	Katiusza	1923	14 II 1950, Oficerska Szkoła Artylerii O[brony] P[rzeciw]L[otniczej]
860	Drzewiecki Jan s. Adama	Porter	1921	30 IX 1952, G[łówny] Z[arząd] I[nformacji] WP
1101	Pietraszkiewicz Henryk s. Jana	Trał	1923	10 II 1949, Oficerska Szkoła M[arynarki] W[ojennej]
4265	Słupski Stanisław s. Stanisława	Zawisza	1922	10 XI 1947, 2. Pułk Piechoty
6347	Herman Józef s. Dominika	Zając	1920	19 IV 1945
8172	Rybacki Andrzej s. Jerzego	Strach	1926	3 III 1950, O[kręgowy] Z[arząd] I[nformacji] Nr 9
11463	Molczyk Eugeniusz s. Józefa	Dąbrowski	1925	26 III 1945, 3. B[rygada] panc[erna]
11520	Wiśniewski Jan s. Władysława	Jachna	1923	20 XII 1944, G[łówny] Z[arząd] I[nformacji] WP
17243	Dąbkowski Tadeusz s. Stanisława	Ogródek	1925	12 VI 1951, Techniczna Szkoła Wojsk Lotniczych
17613	Kolasa Józef s. Jana	Puławski	1921	3 VII 1947, 11. D[ywizja] P[iechoty]
18059	Śliwiński Kazimierz s. Stanisława	Dąb	1919	24 XII 1951, Oficerska Szkoła Artylerii
18267	Zieleniewski Zbigniew s. Antoniego	Ząb	1924	5 VI 1945, 6. D[ywizja] P[iechoty]
18267	Mojsiejewicz Czesław s. Antoniego	Samochód	1924	1 X 1947, O[kręgowy] Z[arząd] I[nformacji] Nr 3
21742	Cymbarewicz Franciszek s. Ludwika	Martynowski	1917	1944, 1. P[ułk] P[iechoty]
21892	Wytyczak Stanisław s. Wiktora	Wiśłok	1925	21 XII 1946, W[yższa] S[zkola] P[iechoty]
22856	Jaruzelski Wojciech s. Władysława	Wolski	1923	18 II 1946, W[yższa] S[zkola] P[iechoty]

Informacja

na oficerów wytypowanych do pracy w II Oddz. Sit. Gen. W. P.

1. ppłk Jeruzelski Wacław s. Władysława. ur. w 1923 r. w m. Kurów - pow. Puław. syn karmid. majętku. Do wojny niepełnoletni, do służby. Po 29 r. uczył wra. z rodziną - do Litwy, gdzie pracował jako robotnik rolny. W-czerwiec 1941 zostaje ewakuowany z rodziną do Ukraińskiego Kraj. Kraju, tam pracuje także jako robotnik. W lipcu 1943 r. zostaje ewakuowany do Armii Polskiej i od tego czasu - służy w W. P. w stopniu - inf. wydz. Sit. Gen. W. P. Wydz. Ład. Wydz. K/m. nie posiadamy. (dane z I Oddz. g. i W. P. 9.05.49 r.)
- 5 p.p. 3 D.P. na ocenach patriotycznych.

Charakteryzowany jako jednostka wartościowa, członek Partii. Dobry tajny współpracownik, niedający się na rezydenta. K/m. nie posiadamy. (dane z I Oddz. g. i W. P. 9.05.49 r.).

2. mjr. Trzemiński Eligiusz s. Antoniego - ur. 1924 r. w m. Osiek Wstopy - s. ~~Wstopy~~ karmid. majętku. Do 1939 niepełnoletni do służby w Białymostku. Po zajęciu Białegostka przez Ar. Czerwoną w 1939. pracował w fabryce lennariady. Po przyjeździe Niemców pracował jako robotnik rolny w różnych majątkach. W lipcu 1941, po odejściu Niemców wstąpił do M. O. na terenie Białegostka a 5.10. do Wojska Polskiego ochotniczo. - członek P.P.R. Ostatnio służy w 53 p.p. jako d-ca plut.

Jest naszym t/inf rezydentem ~~Łab~~, zawołowanym dn. 3.06.1945 r. w 16 p.p., od czasu na rezydenta + nie ocenach patriotycznych. K/m. nie posiadamy.

Jako t/ współpracownik - stały. Ład. materiały o treści informacyjnej. Jako oficer - bardzo dobry. Aktywny członek partii. (Dane z paźdz. 48 r. i trochę poza budowę w surd.).

3. mjr. Szeremeta Bronisław s. Karimiera. ur. 1921 w Nastasowie pow. Tarnopol. syn rolnika. ^{15.02.49} Do 1938 niepełnoletni do służby - gimn. kupieckiego. po czym odbył roczną

Na zakończenie warto również podjąć temat błędnego zapisu nazwiska: „Jaruzelski”-„Jeruzelski” w pierwszym dokumencie. Jest to niewątpliwie błąd, a wiadomo, że w tym okresie błędy przy pisowni nazwisk zdarzały się dość często, podobnie w skierowaniu na kurs do CWP także podano je błędnie jako „Jarozelski”²³.

Wnioski

Na podstawie istniejącej bazy źródłowej można stwierdzić, że gen. Wojciech Jaruzelski współpracował z Informacją Wojska Polskiego. Analiza dostępnych dokumentów pozwala stwierdzić, że są one oryginalne, a podjęcie próby zamazania dwóch wpisów ewidencyjnych w bliżej nieokreślonym czasie tylko potwierdza ów fakt. Nie udało się natomiast odnaleźć żadnych dokumentów operacyjnych, np. doniesień agenturalnych tajnego informatora „Wolski”. Złożyły się na to co najmniej trzy przyczyny. Materiały Informacji Wojskowej były niszczone już w 1955 r., następnie w latach sześćdziesiątych w ramach normalnych procedur archiwalnych, a największa fala zniszczeń miała miejsce w latach 1989–1990. Choć wiadomo, że same akta agenturalne w połowie lat sześćdziesiątych były przeglądane w „kierownictwie WSW” jako część większej grupy akt dotyczących oficerów, którzy pełnili kierownicze stanowiska w Wojsku Polskim, to nie wiemy, co się z nimi stało później. Nie można wykluczyć także tezy, że próba zamazania zapisów ewidencyjnych dotyczących Wojciecha Jaruzelskiego była elementem większego przedsięwzięcia zmierzającego do „wyczyszczenia” wszelkich materiałów znajdujących się w archiwum WSW, związanych z tą sprawą. Należy przypomnieć, że „Informacja na oficerów wytypowanych do pracy w Oddziale II Sztabu Generalnego WP” z 9 maja 1949 r. została odnaleziona w zespole byłego Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego, przechowywanym do momentu przekazania do IPN w archiwum MSW. O aktywności agenturalnej „Wolskiego” wiemy tylko tyle, co napisał oficer Informacji sporządzający ową notatkę. Wynika z niej, a zapewne powstała ona na podstawie analizy akt przechowywanych w Oddziale I GZI, że Jaruzelski był współpracownikiem wartościowym, zwerbowanym „na uczuciach patriotycznych”, nadającym się na rezydenta. Z zapisów ewidencyjnych wynika jednakże, że rezydentem nie został. Zakończono współpracę najprawdopodobniej w 1954 r., a na pewno przed 1955 r.

Niewykluczone, że za jakiś czas odnalezione zostaną kolejne dokumenty, rzucające więcej światła na tę kwestię²⁴.

Na IV stronie okładki publikujemy zamazany zapis z „Księgi inwentarzowej tajnych współpracowników Nr 1”, Zespołu E-1 Oddziału VII Głównego Zarządu Informacji WP.

²³ L. Kowalski, *op. cit.*, s. 147.

²⁴ Z dużą ostrożnością należy podchodzić do informacji „Życia Warszawy” z 11–12 VI 2005 r., wedle których Wojciech Jaruzelski został zwerbowany w 1952 r. powtórnie, przez... Czesława Kiszczaka, ówczesnie oficera Informacji WP, o czym mają świadczyć bliżej nieznane dokumenty Stasi (policji politycznej w NRD) odnalezione w archiwum Gaucka. Już po złożeniu do druku niniejszego artykułu ukazał się tekst Piotra Gontarczyka, *Dossier agenta „Wolskiego”*, „Rzeczpospolita”, 9–10 XII 2006, lecz nie wniósł on nic nowego do omawianej sprawy.

Głowacki Bogdan s. Czesława	Sokoł	1930	9.2.7 12.2.50
Kulicki Leonard s. Antoniego	Lech	1927	08.8.8 16.4.46
Strobel Jan s. Aleksandra	Jarzembowski	1925	25.10.50 18.8.8
Rojewski Czesław s. Polentana	M. Kłusowski	1950	30.4.51 4.8.8
Wendler Leszek s. Elżbiety	Forczak	1930	4.4.52 5.2.4-8
Hagner Augustyn s. Konrada	Olek	1931	1.11.49 3.8.8
Lerew Henryk s. Józefa	Samod	1928	13.12.51 21.8.8.5
Jastrzębski Bogdan s. Piotra	Duda	1930	11.1.49 19.3.8
Chatałaj Józef s. Franciszka	Ciszy	1926	31.1.50 3.8.8
Sagau Edward s. Michała	Adria	1909	11.2.52 4.4.52
Dzobrowska Wiesława s. Eugen.	Ewa	1927	49.6.19 3.8.8
Seklas Jan s. Antoniego	Przepiórka	1925	27.2.51 05.8.8
Sarszech Józef s. Jana	Lianie	1889	10.3.48 05.8.8
Kleszyk Stanisław s. Jana	Lguba	1926	14.12.45 3.8.8
Krzyszewicki Aleksander s. Eug.	Janek	1926	2.1.52 05.8.8
Knapczyk Jan s. Kazimierza	Kawik	1924	14.1.46 05.8.8
Madaj Stanisław s. Michała	Kalina	1901	17.6.47 T.8.8
Dus' Andrzej s. Franciszka	Zaba	1926	2.2.52 1.8.8
Jajsznicki Karol s. Lesia	Lew	1931	13.5.51 T.8.8
Starai Włodzimierz s. Feliksa	Edelk	1930	35.6.51 T.8.8
Skwarek Czesław s. Polentana	Ameba	1923	8.1.52 9.8.8
Ryjska Józef s. Franciszka	Elektromonter	1930	10.7.52 3.8.8
Kulicki Jerzy s. Jana	Kalinowski	1931	16.5.51 4.0.8
Trzaska Ladisław s. Andrzeja	Gózb	1931	8.9.50 05.8.8
Niewiński Czesław s. Ludwika	Ciszy	1925	7.5.48 05.8.8
Armist Józef s. Wojciecha	Jastrzęb	1925	13.11.50 4.8.8
Dedo Emil s. Romana	Lorian	1933	12.8.46 12.8.46
Gózb Henryk s. Antoniego	Włoch	1932	12.8.46 12.8.46
Janowski Henryk s. Emili	Włoch	1934	12.8.46 12.8.46

F-2/3932

10.4.46
10.4.46

material
material